

THỜI GIAN KHÔNG CÙNG

"Thời gian là vấn đề trung tâm của triết học từ hơn 2.500 năm nay. "Thời gian là gì? Thời gian có tồn tại khách quan? Quá khứ, hiện tại và tương lai có thực sự tồn tại? Thời gian là vòng tròn hay đường thẳng? Con người sống như thế nào trong dòng thời gian hữu hạn? Đó là những câu hỏi luôn day dứt ... "(ChatGPT).

THỜI GIAN CỦA NHỮNG TRIẾT GIA

Heraclitus (khoảng 535–475 TCN), Triết gia thời Cổ đại Hy Lạp, nổi tiếng với câu nói: *"Không ai tắm hai lần trên cùng một dòng sông"*. Ông cho rằng: Thế giới là dòng chảy liên tục. Không có gì đứng yên. Thời gian chính là biểu hiện của sự biến đổi và dịch chuyển.

Cùng thời Cổ đại, Parmenides, lại ngược hẳn với Heraclitus, ông cho rằng: Cái tồn tại là bất biến. Thay đổi chỉ là ảo giác. Ông kết luận: nếu thay đổi là ảo giác thì: Thời gian cũng chỉ là ảo giác.

"Đây là một trong những tranh cãi gay gắt nhất lịch sử triết học" (ChatGPT).

Bước vào thời Trung Cổ, Augustine of Hippo, được xem là người suy tư sâu sắc về thời gian với câu nói nổi tiếng:

"Nếu không ai hỏi tôi thời gian là gì, tôi biết. Nếu ai hỏi tôi, tôi không biết trả lời".

Với Augustine, ông nhận thấy: Quá khứ không còn. Tương lai chưa tới. Chỉ hiện tại tồn tại. Nhưng, theo ông, hiện tại cũng trôi qua ngay lập tức. Vậy thời gian ở đâu? Augustine trả lời: *"Thời gian nằm trong ý thức con người"*.

Sang thời Cận Đại, Isaac Newton, cho dù nổi tiếng ở lĩnh vực khoa học, ông cũng đưa ra luận điểm về thời gian của mình: *"Thời gian là tuyệt đối. Nó trôi đều đặn: dù có ai quan sát hay không; dù vũ trụ có thay đổi hay không. Nó giống như chiếc đồng hồ khổng lồ của vũ trụ"*.

Ngay lập tức, Gottfried Wilhelm Leibniz phản đối (Newton). Theo ông: Thời gian không phải vật thể. Nó chỉ là quan hệ giữa các sự kiện. Không có sự kiện sẽ không có thời gian.

Cũng liền sau đó, Immanuel Kant cho rằng: Thời gian không nằm ngoài con người (ở vũ trụ, theo quan điểm Newton). "Nó nằm trong cấu trúc nhận thức của con người". Con người nhìn mọi thứ qua "kính thời gian".

Georg Wilhelm Friedrich Hegel: " Thời gian là: sân khấu của lịch sử".

Henri Bergson, về thời gian, được xem là một trong những triết gia sâu sắc nhất (ChatGPT), "Thời gian là: thời gian được sống. Không phải thời gian được đo".

Martin Heidegger, có cả một tác phẩm ("Being and Time"), trong đó nêu quan điểm: Con người là sinh thể hướng tới cái chết. "Ta hiểu cuộc đời vì: biết mình sẽ chết. Do đó: thời gian là nền tảng của tồn tại con người. Không phải ta sống trong thời gian mà: ta là một hữu thể có tính thời gian".

(Chất liệu trình bày trên được trích dẫn, biên tập từ ChatGPT).

THỜI GIAN CỦA SIDDHARTHA GAUTAMA

Khi đề cập đến Siddhartha Gautama (Phật Thích Ca), ChatGPT cũng cho hay: Quan điểm của Siddhartha Gautama: "Mọi sự vật: vô thường. Sinh diệt liên tục. Không có thực thể bất biến. Thời gian không phải vật thể độc lập. Nó gắn với quá trình sinh–diệt của các pháp".

ChatGPT, có được kiến thức như vậy cũng đã là quý lắm rồi.

Triết học Phật, Thời gian, đó là cả một quá trình thống nhất. Quá khứ, Hiện tại, Tương lai là duy nhất thống nhất.

Hãy lấy ví dụ, "soi rọi" một con người dị tật nghèo hèn trong hiện tại: liền kề ngay đời trước của người này là một con sư tử, và đời sau của con người này là một vị vua. Con sư tử, người dị tật nghèo hèn, vị vua - tất cả đều là thể thống nhất - trong các biến thể.

Từ cổ chí kim, cho dù là những bậc hiền triết lỗi lạc, lừng lẫy đến thế nào đi chăng nữa - thì, với Siddhartha Gautama: tất cả đều là "Kẻ mù sờ voi".

Khi Siddhartha Gautama cho rằng tất cả (các bậc hiền triết) đều là "Kẻ mù sờ voi", đó không phải là sự phân biệt (khinh thường), cũng không phải dương ra cái Ngã (cái tôi) - của một vị Phật. Đó là thực tại. Đó là hiển nhiên - bởi tất cả (các bậc hiền triết) đều phán đoán, suy luận - từ tri thức cá nhân của mình.

Siddhartha Gautama thì sao? Ông không phán đoán, không suy luận. Tất cả mọi thứ ông trình bày không có điều gì là của ông. Tất cả mọi thứ ông trình bày đều là tồn tại thực tại. Ông phản ánh được thực tại ấy - không phải từ các giác quan - mà là do ông có được cơ quan đặc thù - được gọi là "Mắt Phật".

THỜI GIAN KHÔNG CÙNG

Xem ra, từ cổ chí kim, các nhà hiền triết ra sức cố đi tìm thuộc tính, tính chất của thời gian.

Ngay cả Henri Bergson, (đã đề cập ở trên), cũng chỉ nhằm nhấn mạnh yếu tố tâm lý: Một giờ chờ đợi: dài vô tận. Một giờ hạnh phúc: trôi qua tức khắc.

Có vẻ như, Thời gian, các nhà Hiền triết trình bày chỉ như những vụn bánh. Chúng luộm thuộm, lảm cẩm thế nào ...

Điều mà con người thật sự cần biết: ý nghĩa của thời gian với con người như thế nào? "Hình hài" của Thời gian ấy ra sao?

Hiển nhiên, Siddhartha Gautama không bao giờ phô trương Thời gian theo kiểu học thuyết - như những gì thường thấy ở các bậc học giả, những nhà hiền triết. Ông chỉ nói về thời gian một cách cụ thể - khiến con người sẽ mãi mãi phải bàng hoàng ...

Trong kinh "Kim Cang" (KIM CƯƠNG GIỚI BÁT CẢT ĐỨT PHIỀN NÃO), Thiên sư Thích Nhất Hạnh dịch, có đoạn Siddhartha Gautama nói với Tu Bồ Đề:

"Tu Bồ Đề, ta nhớ vô lượng a-tăng-kỳ kiếp về trước, trước khi được gặp Phật Nhiên Đăng, ta đã từng gặp tám trăm bốn vạn ức na do tha các vị Phật. Và với vị nào ta cũng đều có cúng dường và hầu cận".

Thời gian mà Siddhartha Gautama đề cập, nó mang "hình hài" đến vô tận vô cùng. Người ta đã tạm tính: một "A-tăng-kỳ" bằng 1,3 tỷ năm. Vô lượng của cái 1,3 tỷ năm ấy, có nghĩa là hàng ... tỷ tỷ năm. Và, hàng tỷ, tỷ, tỷ ... năm về trước - lúc đó cũng vẫn chỉ là Siddhartha Gautama mà thôi.

Siddhartha Gautama đã hé mở cho con người thấy được bản chất của thời gian với con người như thế nào. Một sự hé mở vượt rất xa sức tưởng tượng của con người - đến mức kinh hoàng!

Thời gian của mỗi chúng ta như thế nào? Đó mới là câu hỏi hệ trọng.

P.T.C

25.06.2025